

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
25 \11\2017

Το δικαίωμα του αντιλόγου

Το θέμα που θα μας απασχολήσει είναι άμεσα πολιτικό , αλλά έχει σχέση και με την ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα , τις ατομικές σχέσεις . Πρέπει αρχικά να τονίσουμε ότι το πόσο υποστηρίζεται στην πράξη από ένα καθεστώς το δικαίωμα του πολίτη να σκέφτεται διαφορετικά απ' ό,τι το ίδιο το καθεστώς , αποτελεί τη λυδία λίθο¹ της αξιοπιστίας του . Η μορφή του καθεστώτος προσδιορίζει ασφαλώς το πόσο επιτρέπεται στον πολίτη να προσανατολίζεται διαφορετικά από την κυρίαρχη γραμμή.

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυσή μας , θα πρέπει να τονίσουμε ότι ένα καθεστώς , η μορφή του , δεν αυτοκαθορίζεται , ή δεν παίρνει μορφή από εξωγενείς παράγοντες , λ.χ. την εξουσία , αλλά καθορίζεται , τις περισσότερες φορές , είτε μέσα απ' τη δυναμική διαπάλη αυτών που επιδιώκουν την εξουσία για προσωπικούς ή και άλλους σκοπούς , είτε των μαζών ευρύτερα . Πολλές φορές οι κοινωνικές ομάδες έρχονται σε σύγκρουση με τους φορείς της εξουσίας , προκειμένου οι ίδιες να καθορίσουν την άσκηση της εξουσίας . Θα μπορούσε να πει κανείς ότι το πρόβλημα της αντίθεσης μεταξύ εξουσίας και μάζας υπάρχει ανέκαθεν , και , ίσως , είναι το σπουδαιότερο απ' τα πολιτικο-κοινωνικά προβλήματα . Πέρα από τις τυμπανοκρουσίες και τους βερμπαλισμούς² , λίγο ή πολύ , οι περισσότερες εξουσίες βλέπουν τους πολίτες σαν υπηκόους περισσότερο , κα τα δικαιώματα (που υποτίθεται ότι ανήκουν σε αυτούς) σαν παραχωρήσεις . Η τέτοια αντίληψη όλο και αμφισβητείται απ' τις μάζες που παλεύουν για νέες κατακτήσεις στην κατεύθυνση των δικαιωμάτων και ελευθεριών , που υποτίθεται ότι έπρεπε να τους παρέχει από μόνο του το καθεστώς . Η διαπάλη και ο αγώνας αυτός παρουσιάζει τις περισσότερες φορές μια προωθητική κατεύθυνση , χωρίς τούτο να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και πιασχυρίσματα .

Είπαμε πως ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό (που διαμορφώνεται όχι με το πέρασμα του χρόνου ή την καλή βούληση των κυβερνώντων , αλλά μέσα από επιτυχείς μαζικούς αγώνες) όχι μόνο σέβεται αλλά και κατοχυρώνει την ελευθερία της σκέψης . Θα μπορούσε όμως να πει κανείς : Η ελευθερία της έκφρασης μπορεί να περιοριστεί . Μπορεί να απαγορεύσεις στον άλλο να εκφράζεται . Μπορείς όμως να τους απαγορεύσεις να σκέφτεται ; Προσεκτικότερα εξετάζοντας κανείς το θέμα θα μπορούσε να απαντήσει ότι και βέβαια η σκέψη επηρεάζεται και σε μεγάλο βαθμό μάλιστα . Μπορούμε να κάνουμε τον άλλο να μην σκέφτεται , με την έννοια ότι τον κάνουμε να θεωρεί ότι δεν έχει προβλήματα ή ότι τα έλυσε , ή να σκέφτεται όπως το σύστημα απαιτεί .

Δύο μέσα , τα κυριότερα , θα μπορούσε να επιστρατεύσει κανείς γι' αυτό , την παιδεία και την προπαγάνδα . Η παιδεία που υπηρετεί φθαρμένες , ανύπαρκτες , σαθρές αξίες , βεβαίως και προσφέρει αρνητικό έργο , αλλοτριώνει . Η προπαγάνδα , που βασικό της χαρακτηριστικό έχει την επανάληψη , καταφέρνει να εμπεδώσει αυτό που θέλει , ιδιαίτερα όταν το «έδαφος» στο οποίο απευθύνεται είναι φτωχό . Ο σκοπός τότε επιτυγχάνεται πιο εύκολα , δηλαδή να παραπλανήσει και να πείσει , να εμπεδώσει το ψέμα . «Η βάση της προπαγάνδας», έγραφε ο Χίτλερ , «είναι η αρχή του μεγάλου ψέματος . Είναι απόλυτα σωστό το δόγμα που λέει ότι το μέγεθος της ψευτιάς είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας να

γίνει αυτή πιστευτή. Γιατί με την **πρωτοφανή** αφέλεια των μαζών , ένα μεγάλο ψέμα είναι πιο αποτελεσματικό , γιατί λένε συχνά ψέματα για μικροπράγματα , ντρέπονται όμως να πουν ένα πολύ μεγάλο ψέμα . Γι' αυτό δε θα συμβεί ποτέ η πλατιά μάζα να υποπτευθεί ένα πολύ μεγάλο ψέμα και θα σταθεί εντελώς ανίκανη να πιστέψει πως είχε κάποιος την αδιαντροπιά να **διαστρέψει** τόσο πολύ την αλήθεια».

Φυσικό είναι ένα καθεστώς να μην ξεγελά πάντα , ή να μη τους ξεγελά όλους. Ακριβώς αυτοί που δεν ξεγελιώνονται είναι στόχος στον οποίο επικεντρώνεται η διωκτική μανία των κυβερνήσεων . Αυτοί βέβαια δεν είναι **υποχρεωτικά** άνθρωποι των γραμμάτων , οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι όπως κάποιοι υποστηρίζουν , αλλά και άλλα κοινωνικά στοιχεία που βρίσκονται σε συνειδησιακή εγρήγορση . Κι απ' όλους αυτούς δεν κυνηγιούνται όλοι , αλλά όσοι έχουν την τάση να διαδίδουν τις «ανησυχίες» τους. Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται αλλά και να είναι δημοκρατικό, θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας.[...]

Αν το δικαίωμα της αντίθετης γνώμης διώκεται με όποιους τρόπους , αν υπάρχει άρνηση σ' αυτό και αντιμετωπίζεται με εμπάθεια και φανατισμό , τότε σίγουρα το καθεστώς αυτό βρίσκεται στο δρόμο του κοινωνικού εκτραχηλισμού . Καθεστώς όποιου μορφής που δεν ασκεί αυτοκριτική , δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι δημοκρατικό , όσο κι αν προσπαθεί να πείσει για το αντίθετο.

Αθ. Κιτσάκης , Κοινωνικά Δοκίμια, Προσεγγίσεις σε σύγχρονα προβλήματα , Αθήνα 1990, σελ. 48-50,53

¹ λυδία λίθος : τρόπος ελέγχου , εξακρίβωσης

² βερμπαλισμός: χρήση λέξεων ,φράσεων χωρίς νόημα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (100- 120 λέξεις περίπου)

Μονάδες 25

B 1. «Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται αλλά και να είναι δημοκρατικό , θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας»: Να αναπτύξετε το νόημα της παραπάνω περιόδου σε 80 - 100 λέξεις περίπου.

Μονάδες 10

B 2 . Να γράψετε τα δομικά μέρη της τέταρτης παραγράφου καθώς και τον τρόπο ανάπτυξής της («**Δύο μέσα , τα κυριότερα, ... την αλήθεια**»).

Μονάδες 5

B 3. Να βρείτε το είδος του κειμένου που σας δίνεται και να καταγράψετε τρία διαφορετικά γνωρίσματά του που να τεκμηριώνουν την απάντησή σας

Μονάδες 4

B 4. Να βρεθεί ο τρόπος πειθούς και τα μέσα στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου : «**Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυσή μας ...πισωγυρίσματα**».

Μονάδες 5

B 5. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **ασφαλώς , αλλοτριώνει , πρωτοφανή , διαστρέψει , υποχρεωτικά.**

Μονάδες 2,5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:
ατομικές , δικαίωμα , σέβεται , κατοχυρώνει , σαθρές .

μονάδες 2,5

Β 6. Να εξηγήσετε τη χρήση των σημείων στίξης στις παρακάτω περιπτώσεις (παρένθεση - εισαγωγικά) :

- Είπαμε πως ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό (που διαμορφώνεται όχι με το πέρασμα του χρόνου ή την καλή βούληση των κυβερνήσεων , αλλά μέσα από επιτυχείς μαζικούς αγώνες) όχι μόνο σέβεται
- Κι απ' όλους αυτούς δεν κυνηγιούνται όλοι , αλλά όσοι έχουν την τάση να διαδίδουν τις «ανησυχίες» τους.

Μονάδες 2

Β 7. Να αναγνωριστεί το είδος της σύνταξης στις παρακάτω προτάσεις, να τις μετατρέψετε στην αντίθετη και να δικαιολογήσετε γιατί ο συντάκτης προτίμησε αυτό το είδος της σύνταξης στην κάθε περίπτωση :

- «Η τέτοια αντίληψη όλο και αμφισβητείται απ' τις μάζες που παλεύουν για νέες κατακτήσεις στην κατεύθυνση των δικαιωμάτων και ελευθεριών»
- «Είπαμε πως ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό όχι μόνο σέβεται αλλά και κατοχυρώνει την ελευθερία της σκέψης».

Μονάδες 4

Γ. Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί ένα από τα αναφαίρετα δικαιώματα του ανθρώπου. Σε ομιλία που θα εκφωνήσετε στο σχολείο σας να αναφερθείτε στη σημασία της ελευθερίας της έκφρασης στο σύγχρονο κόσμο και στους παράγοντες που την απειλούν.(500-600λέξεις)

Μονάδες 40

Ενδεικτικές απαντήσεις :

A. Περίληψη

Ο συντάκτης του κειμένου θίγει το ζήτημα της ελευθερίας της σκέψης , ενός δικαιώματος άμεσα συνυφασμένου με τη μορφή της πολιτικής εξουσίας . Αρχικά , διευκρινίζει ότι αυτή διαμορφώνεται και εξελίσσεται μέσα από την αντιπαράθεση των κυβερνήσεων με τη μάζα που αγωνίζεται για την κατοχύρωση δικαιωμάτων που της ανήκουν . Επιπρόσθετα , ένα δημοκρατικό πολίτευμα έχει χρέος να διασφαλίζει την ελευθερία σκέψης. Αυτή , ωστόσο , υπονομεύεται από μια διαστρεβλωμένη παιδεία και από την προπαγάνδα που αλλοιώνει την αλήθεια και εδράζεται στην αποτελεσματικότητα ενός μεγάλου ψέματος . Ένα τέτοιο καθεστώς στρέφεται ενάντια σ' αυτούς που σκέφτονται και εκφράζουν ελεύθερα τις αντιρρήσεις τους και δεν προτάσσει την κριτική ικανότητα του πολίτη. Τέλος θεωρεί πως το καθεστώς που απορρίπτει την αμφισβήτηση και τη διαφωνία παύει να είναι δημοκρατικό.

B 1. Μια πραγματικά δημοκρατική κοινωνία αντιμετωπίζει την κριτική των πολιτών ως κινητήριο μοχλό της κοινωνικής προόδου. Ειδικότερα, η κριτική που ασκούν οι πολίτες στην κατάχρηση της εξουσίας και τις αυθαιρεσίες της , βελτιώνει την υπεύθυνη άσκηση των καθηκόντων των πολιτών και εγγυάται τη διαφάνεια , την ισονομία και την αξιοκρατία . Έτσι , η κριτική ικανότητα προασπίζει τις δημοκρατικές κατακτήσεις που απολαμβάνουν οι πολίτες και τους θωρακίζει απέναντι σε τακτικές δημαγωγίας και χειραγώγησης , αποτελώντας θεμελιώδη προϋπόθεση σχηματισμού ώριμης , υπεύθυνης σκέψης και ενεργητικής συμμετοχής τους στα κοινά . Γι' αυτό και η ελευθερία σκέψης και έκφρασης στην οποία εδράζεται η κριτική αποτελεί απαραίτητο όρο της δημοκρατίας.

B 2. Θεματική περίοδος : «Δύο μέσα , ...προπαγάνδα»

Λεπτομέρειες : «Η παιδεία ...την αλήθεια»

Κατακλείδα : δεν υπάρχει

Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο της αιτιολόγησης. Ο συγγραφέας αιτιολογεί τον τρόπο με τον οποίο η παιδεία και η προπαγάνδα περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασης. (Γιατί με την πρωτοφανή αφέλεια...)

B 3. Το εν λόγω κείμενο αποτελεί αποδεικτικό δοκίμιο για τους εξής λόγους:

- ✓ Έχει λογική οργάνωση και η δομή του είναι τριμερής
- ✓ Κυρίαρχος τρόπος πειθούς είναι η επίκληση στη λογική με χρήση τεκμηρίων και πιο συγκεκριμένα **παραδείγματα** (§2 λ.χ. την εξουσία ...) , **γενικές αλήθειες** (§ 2 Πέρα από τις τυμπανοκρουσίες ...παραχωρήσεις) , με επιχείρημα (§4 Η προπαγάνδα ...ψέμα).
- ✓ Η γλώσσα είναι αναφορική με στόχο την επιδίωξη της αντικειμενικότητας.

Β 4. Επίκληση στη λογική με χρήση τεκμηρίων και συγκεκριμένα παραδείγματα (λόγου χάρη ...ευρύτερα) και γενικά αποδεκτές αλήθειες(2 Πέρα από τις τυμπανοκρουσίες ...παραχωρήσεις).

Β 5.α. **ασφαλώς = σαφώς , ακριβώς σίγουρα**
αλλοτριώνει=αλλοιώνει , αποξενώνει
πρωτοφανή=πρωτάκουστη , πρωτόγνωρη
διαστρέψει= παραποιήσει , αλλάξει
υποχρεωτικά=αναγκαστικά

β.ατομικές≠ συλλογικές
δικαίωμα≠υποχρέωση
σέβεται≠περιφρονεί
κατοχυρώνει ≠καταστρατηγεί
σαθρές ≠στέρεις

Β6. Παρένθεση = συμπλήρωση , επεξήγηση χωρίς να αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την κατανόηση του κειμένου

Εισαγωγικά = ειρωνεία

Β 7. Η πρώτη περίοδος έχει παθητική σύνταξη . Ενεργητική σύνταξη γίνεται :

«Οι μάζες όλο και αμφισβητούν τέτοιες αντιλήψεις που παλεύουν για νέες κατακτήσεις στην κατεύθυνση των δικαιωμάτων και ελευθεριών».

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παθητική σύνταξη για να δώσει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας.

Η δεύτερη περίοδος έχει ενεργητική σύνταξη . Παθητική σύνταξη γίνεται :

« Είπαμε πως η ελευθερία της σκέψης γίνεται όχι μόνο σεβαστή αλλά και κατοχυρώνεται από ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό».

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ενεργητική σύνταξη για να δώσει έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί.

Γ.

Πρόλογος

Αγαπητοί συμμαθητές ,

τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν ήταν ποτέ κάτι αυτονόητο , ούτε καθολικά αναγνωρισμένα .

Ο άνθρωπος έκανε αιματηρές προσπάθειες για να κατοχυρώσει τα στοιχειώδη δικαιώματα προκειμένου να αποκτήσει η ζωή του αξιοπρέπεια . Ένα από αυτά τα δικαιώματα που είναι σημαντικά για τον άνθρωπο , που όμως απειλείται στις μέρες μας είναι και η ελευθερία της έκφρασης .

Α΄ Ζητούμενο: Ποια είναι η σημασία της ελευθερίας της έκφρασης

- Η έκφραση είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου και συνδέεται άρρηκτα με τη σκέψη . Ο άνθρωπος εκφράζει τις σκέψεις του , αυτά που τον απασχολούν , επικοινωνεί γόνιμα , συνεννοείται.

- Η ελευθερία της έκφρασης ενισχύει την κριτική ικανότητα του ατόμου , διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες , απορρίπτει στερεότυπα , προκαταλήψεις .
- Είναι πηγή πνευματικής δημιουργίας . Ενεργοποιεί τα πνευματικά του αντανakλαστικά και εξελίσσει τα γράμματα , τις τέχνες , τις επιστήμες.
- Σε πολιτικό επίπεδο ακούγονται οι γνώμες όλων με αποτέλεσμα να εκπροσωπείται θεσμικά\κοινοβουλευτικά και ο τελευταίος πολίτης . Έτσι , ενδυναμώνεται η δημοκρατία.
- Ο Τύπος επιτελεί αδέσμευτα το έργο του .Αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ του λαού και της πολιτικής εξουσίας , στηλιτεύει τα κακώς κείμενα , διηθεί την πραγματικότητα , ενημερώνει και διαφωτίζει.

Μεταβατική παράγραφος

Ωστόσο , η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι πάντοτε δεδομένη. Η αναφαίρετη αυτή κατάκτηση που , αναμφίβολα , προικίζει τις κοινωνίες με ιδεολογικό και πολιτισμικό πλούτο , φαίνεται ότι ενοχλεί κάποιους και γι' αυτό φροντίζουν να τη φιμώνουν ή να την προσαρμόζουν στα δικά τους μέτρα και σταθμά.

Β' Ζητούμενο : Παράγοντες που απειλούν την ελευθερία της έκφρασης

- Η έντεχνα εκπεμπόμενη προπαγάνδα ετεροκατευθύνει τις μάζες , ποδηγετεί τη σκέψη , χαλιναγωγεί την έκφραση.
- Η διαφήμιση , προβάλλοντας καταναλωτικά πρότυπα , στρέφει το άτομο σε συγκεκριμένες επιλογές .
- Φανατισμοί , ακραίες ιδεολογίες πλήττουν την ελευθερία της έκφρασης και ρίπτουν στο πυρ το εξώτερον οποιαδήποτε διαφορετική αντίληψη.
- Σε ολοκληρωτικά καθεστώτα η ελευθερία της έκφρασης παραβιάζεται κατάφωρα . Κάθε αντίπαλη πολιτική άποψη φιμώνεται ή λογοκρίνεται με αποτέλεσμα να κυριαρχεί η άποψη των κρατούντων.
- Πολλές φορές η ελευθερία της έκφρασης θυσιάζεται στο βωμό των οικονομικών συμφερόντων των καναλαρχών και των εκδοτικών συγκροτημάτων .
- Οι προκαταλήψεις και οι ιδεοληψίες εγκλωβίζουν τον άνθρωπο σε στερεότυπα σχήματα .
- Το τεχνοκρατικό μοντέλο της ζωής με την κυριαρχία της μηχανής επιβάλλει μια τυποποιημένη σκέψη , υπηρετεί μια φορμαλιστική διαδικασία που νεκρώνει τη δημιουργικότητα και την αυτονομία.

Επίλογος

Τελικά , αγαπητοί συμμαθητές , όσο κι αν εξελιχθεί ο πολιτισμός μας , η ελευθερία της έκφρασης πάντοτε θα είναι ένα ζητούμενο . Πόσοι αγώνες ακόμη θα χρειαστούν , άραγε , για να καταστεί δεδομένο;

Ευχαριστώ για την προσοχή σας